

Kloosterkerk –14 juni 2020 – ochtendgebed in kleine kring

2e zondag na Pinksteren – Markus 5,1-20

ds. Rienk Lanooy

Gebed om ontferming

Nu de wegen
weer drukker worden
terrassen zich vullen
neemt ook de onrust
in onszelf toe
wat kan weer?
wat mag weer?
het oude leven
van de onbegrensde
mogelijkheden trekt
maar er is ook
die andere vraag
wat is nodig?
wat doet er toe?
waar moet het heen?
Daarom zijn we samen
in de stilte
van dit huis
of van ons eigen huis
om de veelheid van de dingen
af te pellen
zodat we open worden
voor U
daarom bidden wij U:
Heer, ontferm U...

Wat misschien
niet veranderde
is dat we nog steeds
druk zijn
met al die dingen
die tussen ons mensen in
kunnen staan
de gêne
om wat niet gelukt is
de verlegenheid
die ons eenzaam maakt
het vertrouwen
dat beschaamd is
de wrevel
die ons in beslag neemt
het verdriet
dat alle ruimte
voor zich opeist.
Om werkelijk
stil te worden
om open te staan voor u
is er nog een weg te gaan
een wereld te winnen
en daarom bidden wij U:
Heer, ontferm U...

Ook onze wereld
vult zich weer
met de bekende patronen
de vluchtelingenstroom
komt weer op gang
groepen mensen
eisen hun plaats op
in de maatschappij
zonder gediscrimineerd
te worden
de stilte wordt doorbroken
met de roep
om recht en vrede.
Laat ons dan
dit uur
stil worden
om te horen
wat gehoord moet worden
om te zien
wat nodig is
om te doen
wat uw wereld
dichterbij brengt
en daarom bidden wij U:
Heer, ontferm U...

Lezing: Vandaag, op deze tweede zondag na Pinksteren, begint er een zomerserie diensten onder de titel 'Wat zijn de goede vruchten die groeien aan de Geest?' Paulus noemt negen vruchten in zijn brief aan de mensen in Galatië, negen effecten van waar de Geest van God gaat waaien. We beginnen vandaag bij de laatste: dat is de vrucht van de zelfbeheersing, de gematigdheid. In de iconografie wordt die deugd, want dat is het, o.a. uitgebeeld als iemand die de teugels vasthoudt waarmee het paard de juiste richting kan worden gewezen. En vanmorgen helpt het verhaal van de man die bezeten is door de vele geesten ons bij het nadenken over de vraag wat zelfbeheersing, wat gematigdheid betekent.

Preek

Legioen is mijn naam, zegt de man in het verhaal van de hand van Markus. *Legioen is mijn naam*, want we zijn met velen. Die naam is natuurlijk niet zijn eigenaam, maar ze zegt iets over situatie waarin deze man verkeert. Hij is zichzelf niet, hij wordt geregeerd door machten die sterker zijn dan hij zelf is en daardoor heeft hij zichzelf niet in de hand. Zichzelf beheersen kan hij niet, hij wordt beheerst. De vraag is of het hier gaat om een individueel ziektebeeld, of om een patroon waarin je jezelf kunt herkennen? Eigenlijk is dat geen vraag, want het een sluit het ander niet uit. Natuurlijk, de manier waarop het ziektebeeld beschreven wordt, met sprekende

geesten met wie te onderhandelen valt, vertoont trekken van een heel andere tijd, maar in de kern is de vraag nog steeds een relevante: door wie of wat laat je je als mens beheersen, wat is het dat je denken, je doen bepaalt, wie heeft het in je leven voor het zeggen?

Een antwoord daarop is nog niet zo gemakkelijk. Is het niet typerend voor onze tijd dat ons leven wordt geregeerd door een ongekende hoeveelheid (letterlijk: legio) impulsen, gedachten, invloeden, machten waar we ons soms wel maar soms ook niet bewust van zijn en die allemaal aan ons trekken om maar het hoogste woord in ons leven te hebben.

Kijk, wij noemen onszelf graag individuen, mensen die zelfstandig en autonoom leven en beslissen, vanuit een soort oerkern, die wij ons 'zelf' noemen. Letterlijk betekent individu ook 'ondeelbaar'. Maar de vraag is of er wel zo'n ondeelbare kern is, zo'n 'zelf' en of die het dan ook voor het zeggen heeft in ons denken en doen. Op persoonlijk niveau is dat al lastig, met alle rollen die we te spelen hebben. Soms lijkt het er op alsof de mens een soort onderneming is geworden, de BV 'IK' die zich op de markt voortdurend in de kijker moet spelen. De mens als een bundel capaciteiten die geoptimaliseerd moeten worden (Laermans). Je moet immers creatief zijn, communicatief, autonoom, een leider, een beslisser, onafhankelijk, die dan ook nog eens kan luisteren, empathisch, sympathiek is, een verbinder. En dan heb ik het alleen nog maar over het werk, als je het hebt. Dan is er nog de rol in je familie, kind van, zus voor, ouder van, in de vriendenkring, het koor en de hockeyclub. En tegelijkertijd moet je overal ook nog iets van vinden, als je je laat meevoeren op de golven van de Social Media, liefst in een korte sound byte. En verder word je meer dan je lief is gestuurd door het algoritme van de Big Data en een paar ongrijpbare chemische processen in je lijf. En daarachter, -onder, -in, zit nog iets van een levensbeschouwing die ook mee wil doen om dat 'IK' vorm te geven tot een uitgebalanceerd geheel.

Maar zo uitgebalanceerd is dat IK niet altijd en heel vreemd is dat niet. Wie van alles moet, weet dat er niet ver om de hoek van het ogenschijnlijk geslaagde IK altijd de teleurstelling schuilt om wat niet gelukt is. Dat je het niet haalt om al die ballen in de lucht te houden en dat je je permanent tekort voelt schieten. En dan zou het zomaar kunnen dat je iets van jezelf herkent in die man die zichzelf Legioen noemt. *Want wij zijn met velen* zegt hij en de vraag is: wie heeft het dan voor het zeggen?

Nog maar kort geleden vierden we het Pinksterfeest. Feest van de Geest die iets in de mens wil bewerkstelligen zoals ze dat deed bij de profeten, de discipelen en ten diepste bij Jezus van Nazaret. Paulus vertelt in zijn brief aan de mensen in Galatië over wat die Pinkstergeest dan te weeg wil brengen. Hij heeft het over de vruchten van de geest. Dat zijn geen concrete handelingsvoorschriften, in de zin van een praktische handleiding voor een Pinksterbestaan. Het zijn eerder richtingwijzers, handreikingen. Negen zijn het er, en de laatste er van heet Zelfbeheersing.

Ze komen bij Paulus niet uit de lucht vallen, die vruchten van de Geest. Ook deze van de zelfbeheersing niet. Hij valt voor een deel van de boom van de Tora en voor een deel van de boom van de antieke oudheid waarin verschillende woorden naar deze vrucht of deugd verwijzen. In het Latijn kun je ze samenvatten onder het begrip *Temperantia*, ook wel vertaald met Gematigheid.

Zou Paulus het begrip, zelfbeheersing, matigheid bewust aan het einde van zijn reeks gezet hebben? Alsof hij wil zeggen: de Geest kent vele vruchten, maar laat je niet gek maken, ook hierin moet een mens matig zijn, zichzelf beheersen. Want je kunt niet alles tegelijk en van een overmaat aan geloof, aan zachtmoedigheid, geduld en vriendelijkheid, wordt de wereld niet

vanzelf beter.

In de zelfbeheersing gaat het om de keuze, om de vraag: is er met al die mogelijkheden (eigenlijk zijn het meestal 'moetelijkheden'), die we hebben, iets wat daarin de leiding heeft, wat voorop staat, wat het ten diepste in je bestaan voor het zeggen heeft. En als dat zo is, dan betekent dat niet dat al het andere er niet toe doet, maar eerder dat dat in het licht komt te staan van het ene. Temperantia, matiging, zelfbeheersing, vraagt om een richting.

In het Italiaans heet een puntenslijper een 'temperino'. U hoort daar het woord temperen in, naar dat woord temperantia, matigheid. Wie de punt van een potlood slijpt, maakt hem geschikt voor het doel: schrijven. Er vindt een afstemming plaats, een concentratie op waar het om gaat, om focus, om het ene, dat het andere kleurt.

Juist in dit coronatijdperk is het goed om daar over na te denken. Het nieuwe normaal is niet per se iets om naar uit te zien: afstand houden en de ander moeten zien als een potentiële dreiging, en teruggeworpen worden op het zelf, wat dat dan ook is, kan niet normaal zijn. Maar alles zo snel als mogelijk terug laten keren naar het oude normaal kan het ook niet zijn. Want hoe normaal was dat eigenlijk? Dat was toch ook het normaal van de sluimerende discriminatie, van de ongebreidelde wens om alles maar te doen, 'gewoon omdat het kan'. En de vraag is: kan deze vrucht van de geest ons daarbij behulpzaam zijn? Dat het 'legionaire' leven van de ontembare veelheid bij de hand wordt genomen van... ja, van wat eigenlijk?

Want dat is wel de vraag: komt er dan niet nog een 'moeten' bij, nog een taak, nog een bal om in de lucht te houden. Dan is het goed om terug te keren naar het verhaal van die man met de naam Legioen. Bij hem ontstaat het nieuwe normaal niet in de afstand, maar in de nabijheid van de ander, van Jezus, die om hem geeft en die hem bevrijdt van zijn mateloze bestaan. De beheersing van het zelf is niet een taak alleen van het zelf. Het is een weg die je gaat in de ontmoeting met de ander. In de christelijke traditie gaat het dan in het bijzonder om de ontmoeting met de Geest van de Messias bij wie de vruchten van diezelfde Geest rijkelijk aanwezig waren. Paulus zegt daarover: *Wanneer de Geest ons leven leidt, laten we dan ook de richting volgen die de Geest ons wijst* (Galaten 5,25).

De man in het verhaal van Markus wordt bevrijd van de veelheid die hem gek maakt. 'Wij zouden moeten streven naar beter en beter in plaats van naar meer en meer', aldus Henry Mintzberg in een column nog niet zo lang geleden. Dan is er nog wel de vraag, wat dat beter dan is. Gelukkig zijn er, om ons daar meer inzicht in te verschaffen, nog acht vruchten van de Geest over. Een aantal daarvan plukken en delen we met elkaar in deze zomerperiode (als een hopelijk inspirerende fruitsalade) in de diensten waarin collega Marja Flipse en ik voorgaan. Zodat we ons kunnen concentreren waar het op aan komt, in het licht van de Geest van God en zo ons leven doel en richting heeft.

Bronnen

<https://www.nrc.nl/nieuws/2020/06/12/het-versplinterde-neoliberale-individu-a4002545> over het boek van Rudi Laermans, *Ik, Wij, Zij. Sociologische wegwijzers voor onze tijd*

De blog van Henry Mintzberg is te vinden op <https://mintzberg.org/blog/enough-of-more-better-is-better>

Gebeden: Voorbeden – stil gebed – Onze Vader

Wij danken u
dat wij er zijn
geroepen
om de vruchten
te plukken
van wat uw Geest
onder ons laat gebeuren
en daar
de ander mee te dienen.
Wij danken u
voor wie en wat daarbij
de dragende grond is:
de nieuwe woorden
met alle wijsheid
die met hen verbonden is
de oude verhalen
met alle licht
dat zij in zich bergen
en de mensen
van eens en van nu
die ons in woord en daad
vertellen
van deze wijsheid
en dit licht.

Wij bidden
voor al die mensen
die de vruchten
van uw Geest
nog niet kunnen plukken:
voor wie
liefdeloos behandeld worden
voor wie
tussen de wal
en het schip zijn gevallen
van al onze goede
en soms toch ook
minder goede bedoelingen
voor wie slachtoffer zijn
van kwade opzet
voor wie lijden
aan deze tijd
van onzekerheid
over hun werk
hun toekomst
hun gezondheid.

Wij bidden voor wie
iets moois te vieren hebben
en daarom blij zijn
en voor wie nu leven moeten
met de schaduwzijde
van het bestaan
wij gedenken
de eenzamen
de verdrietigen
en noemen in het bijzonder...
en wij gedenken...
die ons ontvallen is
dat wij haar geborgen weten
in de bevende zekerheid
van uw koesterende hand

en in stilte voegen wij
aan hun namen
de namen toe van hen
die ons ter harte gaan...

*Wanneer u vaker inspiratie ontleent aan de preken en gebeden die klinken in de Kloosterkerk, stellen wij u voor om een gift over te maken op NL 29 INGB 0000 0585 71 ten name van Stichting Kloosterkerk.
U steunt ons werk ermee!*